

XVI. konference Evropské kriminologické společnosti (ESC) (Münster 21. - 24. 9. 2016)

Lucie Háková,
Zuzana Kostelníková,
Miroslav Scheinost,
Jan Tomášek,
Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP)

Ve dnech 21.-24.9. 2016 se v Münsteru, SRN, konala v pořadí již 16. Evropská kriminologická konference. Pořadatelem kromě Evropské kriminologické společnosti byla Universita v Münsteru, konkrétně právnická fakulta a její Institut společenských věd. Předsedou organizačního výboru byl člen výboru ESC prof. Klaus Boers, vedoucí kriminologického pracoviště Institutu.

Konference, jak již je v posledních létech tradicí, opět překonala rekord v počtu účastníků ze všech kontinentů, kterých bylo přes tisíc padesát. Kromě zahajovacího plenárního zasedání se uskutečnila další tři jednání v plénu a na 230 workshopů, na nichž bylo předneseno přes devět set referátů.

Z České republiky bylo na konferenci přítomno celkem deset účastníků, což je potěšitelné a svědčí to o postupně rostoucím zapojování české kriminologie do mezinárodního odborného dění.

K již tradičním součástem těchto konferencí náleží vyhlášení ceny ESC. Letošní cenu ESC obdržel za celoživotní přínos pro kriminologii a viktimologii prof. Jan van Dijk z university v Tilburgu, cena Young Criminologist byla udělena Johannu Koehlerovi z university v Berkeley a z Institute of Criminology University of Cambridge.

Rovněž podle tradice došlo na konferenci po ukončení ročního funkčního období k výměně ve funkci presidenta ESC. Po prof. Friederu Dünkelovi se této funkce ujala Rossella Selmini z University v Minnesotě. Na další období jako prezident-elect byl zvolen prof. Gorazd Meško z university v Mariboru (Slovinsko), který získal více hlasů než protikandidát prof. Tim Hope z university v Salfordu (Velká Británie). Své funkce se ujme na nejbližší Evropské kriminologické konferenci v roce 2017 v Cardiffu.

Ústřední téma konference bylo formulováno jako „Crime and Crime Controls – Structures, Developments and Actors“. Nejen šíře tématu, ale i množství přednesených příspěvků samozřejmě obsáhlo široký okruh problematiky, kde si opravdu každý účastník mohl nalézt panely a prezentace podle svého zaměření a zájmu. Nelze proto ani ve stručnosti obsáhnout celou paletu tematického zaměření panelů (podrobnější informace lze získat na stránkách konference <http://www.eurocrim2016.com/>). Nicméně hlavní zaměření každé konference je do určité míry dáno charakterem příspěvků, přednesených na plenárních zasedáních. Proto k nim uveďme alespoň pár poznámek.

Na úvodním plenárním zasedání přednesli vstupní referáty prof. Frieder Dünkel k vývoji vězeňských populací v evropských zemích a kriminální politice v době uprchlictví a terorismu, Alexandra Jour-Schroederová z Evropské komise k politice Evropské komise v trestních záležitostech a prof. Klaus Boers ke kontrole kriminality a kriminologii v SRN. Prof. Dünkel upozornil na vysoký stav vězeňské populace ve východní a střední Evropě, nicméně konstatoval, že v řadě těchto zemí vězeňská populace klesá; konkrétně uváděl Rusko, Bělorusko, Ukrajinu, Litvu, Estonsko, Chorvatsko, Slovinsko (pro ČR to bohužel neplatí), což přičítal reformám trestní politiky, např. dekriminálníci drobné majetkové trestné činnosti. K ubývání vězeňské populace došlo i v zemích západní Evropy (v Holandsku o 46%), ale i v Belgii, Finsku, Anglii, Německu, Španělsku, Švédsku atd.). Jako příčiny vzestupu i poklesu uváděl jak interní faktory působící v systému trestní justice, tak externí, kde měl na mysli sociálně-ekonomické faktory ve společnosti. Společenské faktory mají na stav vězeňské populace dlouhodobý vliv, změny v trestní politice a legislativě spíše krátkodobý. V některých zemích dochází k paradoxu, kdy při poklesu evidované trestné činnosti narůstá vězeňská populace (což lze samozřejmě vztáhnout na Českou republiku, byť ji prof. Dünkel ve svém referátu výslovně nejmenoval). Pokud jde o vliv migrace na trestnou činnost a vězeňskou populaci konstatoval, že záleží na účinnosti integrační politiky, nicméně výrazný vliv migrace na trestnou činnost nebyl zaznamenán (alespoň pokud jde o SRN, tak ne u závažné trestné činnosti). Prof. Boers se zabýval různými druhy trestné činnosti v SRN, přičemž konstatoval, že odhalení islámští extremisté z 80% vyrostli v SRN. Ve vztahu ke kriminologii v SRN konstatoval nárůst její popularity mezi studenty, ale paradoxně úbytek zastoupení kriminologie na univerzitách a také nedostatek teoreticky založeného empirického výzkumu. Profesury v kriminologii jsou podstatně více svázány s právními fakultami, méně se sociálními vědami.

První plenární zasedání ve čtvrtek bylo tematicky zaměřeno na formální sociální kontrolu, zejména na vězeňství a policii. Prof. Alison Liebling z University Cambridge referovala o hodnotách ve vztahu k vězeňství a úloze důvěry v legitimitu a přispívání těchto institucí k udržení sociálního řádu. K tomu uskutečnila výzkum v britských vězeních, na jehož základě zdůraznila roli vězeňského personálu, který by měl dle jejího názoru řád ve vězení spíše tvořit (create) než udržovat (maintain). Významné je uznání legitimacy vězení a budování pozitivního statusu jednotlivců i skupin. Uvedla, že v zemích s vysokým indexem vězněných osob chybí jakákoli „penal philosophy“. Thomas Feltes z university v Bochumi referoval na téma role policie v městských komunitách. Uvedl, že použití násilí při policejních akcích vede ke stupňování agrese a má řadu vedlejších efektů. Růst bezpečnosti není jen otázkou rostoucího počtu policistů; objasněnost kriminality není tomuto počtu přímo úměrná. Důraz by se měl klást na „mikro-geografii“, lokalizaci rizikových míst (hot-spots). Na druhou stranu prevence zaměřená na lokality řeší obvykle otázku „kde“, nikoli kdo, jak a proč. Policie by měla vědět o tom, co je v pozadí „hot-spots“, proč je stav takový, jaký je.

Na druhém plenárním jednání na téma „Life-course and developmental criminology“ vystoupili Robert Sampson z Harvard University na téma spojení strukturální a vývojové kriminologie, jinak řečeno spojení kriminální kariéry jednotlivce se společenskými změnami. Uvedl, že jednotlivé věkové kohorty dospívají, žijí a stárnou v odlišných sociálních prostředích a podmínkách. Na příkladu údajů z USA dokumentoval vliv tzv. „crime-control nexus“ v období po roce 1960, kdy se k důrazu na trestání se připojily procesy sociální transformace a měnící se charakter měst a došlo k nárůstu počtu odsouzených a uvězněných. Index vězeňské populace narostl z hodnoty 100 na 500. Nad tím, zda vývojová prevence skutečně funguje, se zamýšlel Manuel Eisner z Cambridge University, přičemž dospíval k poměrně skeptickým názorům na účinnost tzv. časné intervence v mladém věku pachatele. Na základě metaanalýzy evaluačních studií obecně dovodil, že efekty rané preventivní intervence jsou sice prokazatelné, ale poměrně malé. Je možné vyhledávat u dětí rizikové faktory, ale predikce dalšího vývoje na základě těchto faktorů je velmi obtížná (rizikové faktory neznamenají totéž jako příčiny). Rané preventivní zásahy přinášejí spíše krátkodobé efekty a není dostatek dokladů o tom, že by tyto rané zásahy redukovaly pravděpodobnost trestné činnosti ve věku adolescence a dospělosti.

Třetí plénum bylo věnováno tzv. kriminalitě mocných. Wim Huisman z university v Amsterdamu referoval o ekonomické a finanční kriminalitě, přičemž se zabýval jak známými kauzami, např. aférou Volkswagen, tak odlišným přístupem ke „kriminalitě mocných“ – spíše „offender-based“, než „offence-based“. Alette Smeulersová z university v Groningenu a v Tilburgu se pak zabývala kriminalitou páchanou státem, čímž rozuměla trestnou činnost páchanou buď přímo státními orgány nebo s jejich účastí, resp. při výkonu jejich činností. Neměla přitom na mysli jen např. genocidu a válečné zločiny, ale i extrémní násilí ze strany orgánů státní moci. Zamýšlela se i nad tím, zda u pachatelů těchto trestných činů jde o jiný typ pachatele, než u kriminality „běžné“.

Jako obvykle u těchto výročních konferencí ESC je třeba i ve vztahu k 16. konferenci v Münsteru konstatovat, že byla nejen prestižní odbornou akcí, ale umožnila prezentovat a identifikovat hlavní směry kriminologického bádání a uvažování v současné době a sledovat také posun důrazu na některá témata (charakteristické pro tuto konferenci byl např. značný počet příspěvků na téma migrace a migrantů). Pro českou kriminologii jde o unikátní možnost prezentovat výsledky a více se zviditelnit v mezinárodním odborném životě.